

Практичний семінар для працівників НБУ та банкірів

Зменшення корисності МСФЗ 9

STAREP is supported with funding provided in part by European Union, Austria's Federal Ministry of Finance, Austrian Development Cooperation, Luxembourg's Ministry of Finance, SECO - State Secretariat for Economic Affairs

Шамім Діуман

Консультант, CFRR,
Світовий Банк

Травень 2016 р.

Зменшення корисності

- »МСФЗ 9 надає один метод зменшення корисності.
- »Концептуально він більше ґрунтується на принципі, ніж МСБО 39.
- »Що це означає для банків?
- »Чи є зменшення корисності в МСФЗ 9 простішим, ніж у МСБО 39?

Перспективна модель зменшення корисності

- » Модель вимагає, щоб суб'єкт господарювання **постійно визнавав очікувані кредитні збитки та коригував суму очікуваних кредитних збитків, визнану на кожну звітну дату, для відображення змін кредитного ризику фінансових інструментів.**
- » Ця модель є **перспективною** і усуває проблему порогу для визнання очікуваних кредитних збитків; отже, **більше не є необхідним**, щоб відбулася **ініціююча подія** до визнання кредитних збитків. Тому потрібно надавати більш своєчасну інформацію про очікувані кредитні збитки.

Перспективна модель зменшення корисності

- » Крім того, якщо кредитні збитки оцінюються відповідно до МСБО 39, суб'єкт господарювання може розглядати тільки ті збитки, які виникають унаслідок минулих подій і поточних умов. Вплив можливих майбутніх подій кредитних збитків не можна розглядати, навіть якщо вони очікуються. Вимоги МСФЗ 9 розширюють інформацію, яку суб'єкту господарювання потрібно розглядати під час визначення очікувань щодо кредитних збитків.
- » Зокрема, МСФЗ 9 вимагає, щоб суб'єкт господарювання ґрунтував свою оцінку очікуваних кредитних збитків на достовірній та обґрунтованій інформації, яка доступна без надмірних витрат або зусиль і містить історичну, поточну та прогнозну інформацію.

Одна модель зменшення корисності

» Крім того, згідно з МСФЗ 9 одна модель зменшення корисності застосовується до фінансових інструментів, які підлягають обліку зменшення корисності, що усуває основне джерело поточної складності. **Вона включає в себе фінансові активи, класифіковані** за амортизованою собівартістю та за справедливою вартістю з відображенням результату переоцінки в іншому сукупному доході, дебіторську заборгованість за орендою, торговельну дебіторську заборгованість, а також зобов'язання надати гроші, а також контракти фінансової гарантії.

3 Етапи

- » Одна “модель з 3 етапів” ґрунтується на змінах кредитної якості.
- » **Етап 1:** безпроблемна позика (первісне визнання)
- » **Етап 2:** позика, умови якої порушуються (активи, кредитний ризик за якими значно збільшився з дати видачі)
- » **Етап 3:** проблемна позика (кредити, корисність яких зменшилася)

3 Етапи

Етап 1

Визнання зменшення корисності

Кредитні збитки, очікувані протягом 12 місяців

Дохід від відсотків

Ефективний відсоток на валову балансову вартість

Етап 2

Кредитні збитки, очікувані протягом усього строку

Ефективний відсоток на валову балансову вартість

Етап 3

Кредитні збитки, очікувані протягом усього строку

Ефективний відсоток на амортизовану собівартість

Збільшення кредитного ризику з часу первісного визнання

Етап 1

- » Як тільки фінансовий інструмент ініціюється чи купується, **кредитні збитки, очікувані протягом 12 місяців**, визнаються у прибутку чи збитку та створюється забезпечення на покриття збитків.
- » Кредитні збитки, очікувані протягом 12 місяців – це очікувані кредитні збитки, які є наслідком подій дефолту, можливих протягом 12 місяців після звітної дати.
- » Це служить заміником первісних очікувань кредитних збитків.
- » Для фінансових активів дохід від відсотків обчислюється за валовою балансовою вартістю (тобто без коригування на очікувані кредитні збитки).

Етап 2

- » Якщо кредитний ризик значно збільшується та остаточна кредитна якість не вважається низьким кредитним ризиком, визнаються кредитні збитки, очікувані протягом усього строку.
- » Якщо **кредитний ризик значно збільшується** та остаточна кредитна якість не вважається низьким кредитним ризиком, визнаються кредитні збитки, очікувані протягом усього строку.
- » Обчислення доходу від відсотків за фінансовими активами залишається таким самим, як для Етапу 1.

Етап 3

- » Якщо кредитний ризик фінансового активу збільшується такою мірою, що вважається, що його **корисність зменшилася внаслідок кредиту, дохід від відсотків обчислюється на основі амортизованої собівартості** (тобто валової балансової вартості, скоригованої на забезпечення на покриття збитків). **Як правило, фінансові активи на цьому Етапі оцінюватимуться індивідуально.**
- » Кредитні збитки, очікувані протягом усього строку, ще визнаються за цими фінансовими активами.

Очікувані збитки

Кредитні збитки, очікувані протягом 12 місяців

- » Кредитні збитки, очікувані протягом 12 місяців, є частиною кредитних збитків, очікуваних протягом усього строку, які відображають очікувані кредитні збитки, **що є наслідком подій дефолту за фінансовим інструментом, можливих протягом 12 місяців після звітної дати: КРЕДИТНІ ЗБИТКИ** від активу, зважені з врахуванням ймовірності того, що збиток відбудеться протягом наступних 12 місяців.
- » Це НЕ очікувана нестача грошових коштів протягом наступних дванадцяти місяців — натомість, **це вплив загального кредитного збитку від активу, зваженого з врахуванням ймовірності того, що збиток відбудеться протягом наступних 12 місяців.**
- » Це також НЕ кредитні збитки від активів, за якими прогнозується фактичний дефолт у наступні 12 місяців. Якщо суб'єкт господарювання може ідентифікувати такі активи чи портфель таких активів, кредитний ризик яких, за очікуванням, значно збільшується, визнаються кредитні збитки, очікувані протягом усього строку.

Кредитні збитки, очікувані протягом усього строку

- » Кредитні збитки, очікувані протягом усього строку, являють собою оцінку очікуваної теперішньої вартості збитків, які виникають, якщо позичальник не виконує своє зобов'язання протягом строку фінансового інструмента. Вони є середньозваженими кредитними збитками, де вагою є ймовірність дефолту.
- » Кредитні збитки, очікувані протягом 12 місяців – це частина кредитних збитків, очікуваних протягом усього строку, які пов'язані з можливістю дефолту протягом наступних дванадцяти місяців.
- » Оскільки в очікуваних кредитних збитках враховано суму та визначення часу платежів, кредитний збиток (тобто нестача грошових коштів) виникає, навіть якщо суб'єкт господарювання очікує, що йому сплатять у повному обсязі, але пізніше строку сплати за договором.

Що слід розглядати суб'єкту господарювання під час оцінювання очікуваних кредитних збитків?

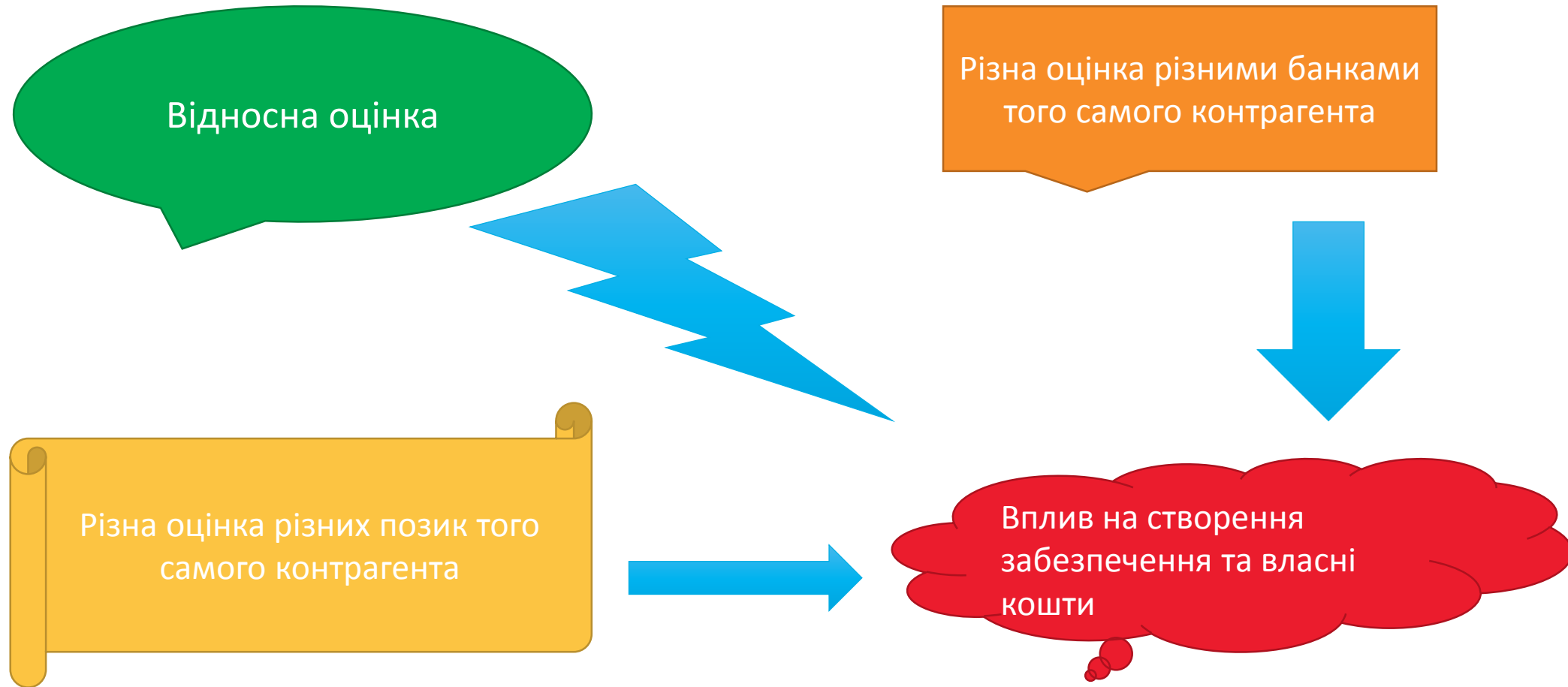
- » Кредитні збитки – теперішня вартість нестачі всіх грошових коштів. Очікувані кредитні збитки – це попередня оцінка кредитних збитків протягом строку фінансового інструмента. Під час оцінювання очікуваних кредитних збитків, суб'єкту господарювання слід розглядати:
 - » Ймовірно-зважений результат: очікувані кредитні збитки не мають відображати ані кращий, ані гірший сценарій. Точніше, попередня оцінка має відображати можливість того, що кредитний збиток відбудеться і можливість того, що кредитний збиток не відбудеться;
 - » вартість грошей в часі: очікувані кредитні збитки слід дисконтувати до звітної дати;
 - » достовірна та обґрунтована інформація, яка доступна без надмірних витрат або зусиль.

Оцінка керівництва

Цей Стандарт вимагає, щоб керівництво, управлінський персонал під час визначення того, чи збільшився значно кредитний ризик за фінансовим інструментом, розглядав доступну достовірну та обґрунтовану інформацію для порівняння ризику дефолту, що виникає на звітну дату, із ризиком дефолту, що виникає при первісному визнанні фінансового інструмента.

Оцінка керівництва

Використання інформації

- » Вимагається, щоб суб'єкт господарювання використовував достовірну та обґрунтовану інформацію, яка доступна на звітну дату без надмірних витрат або зусиль і містить інформацію про минулі події, поточні умови і прогнози майбутніх умов.
- » МСФЗ 9 не встановлює конкретних методів оцінки. Також, суб'єкт господарювання може використовувати різні джерела даних, які можуть бути внутрішніми (конкретного суб'єкта господарювання) і зовнішніми.

Використання інформації

» Хоча модель орієнтована на перспективу, історична інформація завжди вважається важливою опорною чи відправною точкою для оцінки очікуваних кредитних збитків. Проте, історичні дані слід коригувати на основі поточних спостережуваних даних, щоб відобразити вплив поточних умов і прогнози майбутніх умов.

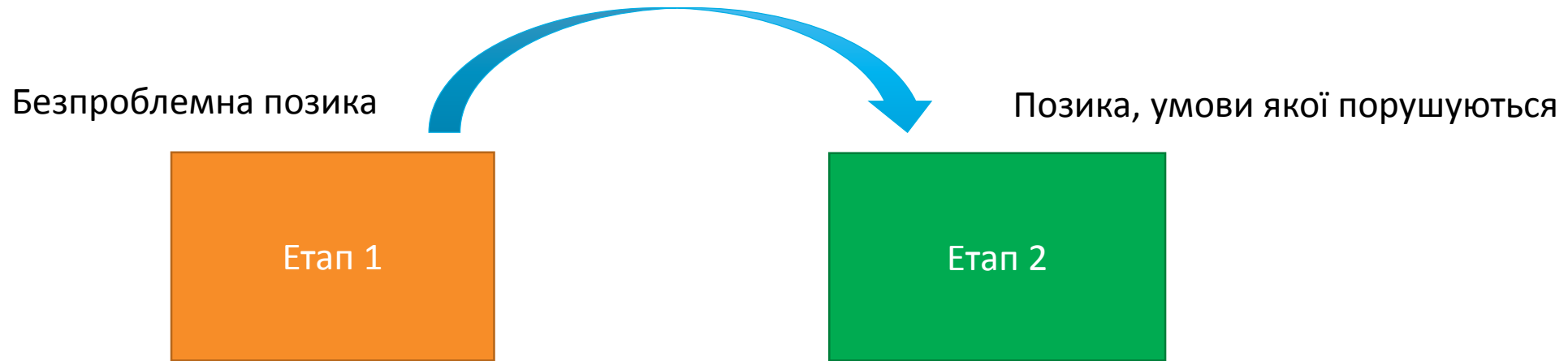
Ймовірність дефолту

- » На Етапі 2: очікувані кредитні збитки - це середньозважені кредитні збитки, де вагою є ймовірність дефолту (PD).
- » Від Етапу 1 до Етапу 2: суб'єкту господарювання слід порівнювати ризик дефолту станом на звітну дату з ризиком дефолту, що виникає за фінансовим інструментом станом на дату первісного визнання.
- » Управлінський персонал може вибирати здійснення оцінки, застосовуючи PD, як правило, слід використовувати PD протягом строку (протягом строку інструмента, що залишається). (Будь ласка, запам'ятайте це для наступної сесії)
- » Проте, як практично доцільну, 12-місячну PD можна використовувати, якщо не очікується, що вона дасть результати, які відрізняються від використання PD протягом строку (порівняйте з нормативними правилами на наступній сесії).

Ймовірність дефолту

- » **PD**: ймовірність дефолту позичальника протягом однорічного горизонту.
- » **LGD**: збиток у випадку дефолту як відсоток експозиції кредитного ризику.
- » **EAD**: експозиція кредитного ризику (сума, не відсоток).
- » **M**: погашення
- » Щодо конкретного погашення, ці параметри використовуються для попередньої оцінки двох типів очікуваного збитку (EL).
- » Очікуваний збиток у вигляді суми:
 - » $EL = PD(\%) \times LGD(\%) \times EAD(\$)$
- » Очікуваний збиток у вигляді відсотка експозиції кредитного ризику:
 - » $EL\% = PD(\%) \times LGD(\%)$

Значне збільшення кредитного ризику

- » З метою виконання оцінки слід брати до уваги всю доступну інформацію.
- » Якщо фінансовий інструмент забезпечений заставою, суб'єктам господарювання слід оцінювати значні збільшення кредитного ризику, не беручи до уваги заставу.
- » Проте, під час обчислення ECL слід брати до уваги очікуване відшкодування від застави (забезпечення).

Значне збільшення кредитного ризику

Застава

Низький ризик

- » Кредитний ризик інструмента потрібно оцінювати без урахування застави. Це означає, що фінансові інструменти не вважаються такими, що мають низький кредитний ризик, просто тому, що застава знижує ризик.
- » Фінансові інструменти також не вважаються такими, що мають низький кредитний ризик, просто тому, що вони мають нижчий ризик дефолту, ніж інші фінансові інструменти суб'єкта господарювання, або порівняно з кредитним ризиком юрисдикції, в якій суб'єкт господарювання здійснює свою діяльність.

Значне збільшення кредитного ризику

Зміна низького
кредитного ризику

Слід включати на
Етапі 2

- » Не вважається, що спрощення низького кредитного ризику стане «світлою смугою» для визнання ECL протягом строку. Натомість, якщо кредитний ризик більше не є низьким, управлінському персоналу слід оцінити, чи відбулося значне збільшення кредитного ризику, щоб визначити, чи слід визнавати ECL протягом строку.
- » Це означає, що тільки тому, що кредитний ризик інструмента збільшився настільки, що він більше не відповідає вимогам до низького кредитного ризику, його не включають автоматично до Етапу 2. Управлінському персоналу потрібно оцінити, чи відбулося значне збільшення кредитного ризику до обчислення ECL протягом строку від інструмента.

Значне збільшення кредитного ризику

- » Оцінюючи, чи значно збільшився кредитний ризик фінансового інструмента з часу первісного визнання, **управлінський персонал розглядає зміну ризику дефолту, яка відбувається протягом очікуваного строку фінансового інструмента, а не зміну ECL.**
- » Суб'єкту господарювання слід порівняти ризик дефолту станом на звітну дату з ризиком дефолту, що виникає за фінансовим інструментом станом на дату первісного визнання.

Порівняння ймовірностей дефолту (PDs)

- » Управлінському персоналу слід мати на увазі, що просте або абсолютне порівняння PDs при первісному визнанні та на звітну дату не є доцільним. Якщо всі інші показники залишаються постійними, PD фінансового інструмента має зменшуватися з плином часу.
- » Отже, управлінському персоналу потрібно розглянути відносні строки погашення фінансового інструмента на початку та на звітну дату при порівнянні PDs. Це означає, що PD протягом решти строку фінансового активу на звітну дату (наприклад, два роки, якщо минули три роки строку п'ятирічного інструмента) слід порівнювати з PD, очікуваною при первісному визнанні, за два останніх роки до його погашення (тобто, за роки 4 і 5).
- » Ця вимога може бути операційно складною.

Оцінювання кредитного ризику

- » Визначаючи, чи збільшився значно кредитний ризик інструмента, **управлінському персоналу слід розглядати достовірну та обґрунтовану найкращу інформацію, доступну без надмірних витрат або зусиль.** Ця інформація **має містити фактичні та очікувані зміни зовнішніх ринкових показників, внутрішніх чинників та конкретну інформацію позичальника.**
- » Приклади способів, в які значне збільшення кредитного ризику можна оцінити простіше, охоплюють:
 - » встановлення початкового максимального кредитного ризику **конкретний портфель за типом продукту та/ або за регіоном** (кредитний ризик при організації позики) і порівняння його з кредитним ризиком на звітну дату. Це було можливо тільки для портфелів фінансових інструментів із подібним кредитним ризиком при первісному визнанні;
 - » **оцінювання збільшення кредитного ризику через оцінку контрагента**, оскільки така оцінка досягає цілей пропонованої моделі;
 - » **фактична чи очікувана значна зміна в зовнішньому кредитному рейтингу.**

Різні фази кредитного ризику

- » Як правило, фінансовий інструмент матиме значне збільшення кредитного ризику до наявності об'єктивного свідчення зменшення корисності або до виникнення дефолту.
- » Цей Стандарт вимагає використовувати перспективну та історичну інформацію для визначення того, чи відбулося значне збільшення кредитного ризику.

Різні фази кредитного ризику

Надто пізно для створення забезпечень в обліку

30-денне спростовне припущення

- » Очікується, що ECL протягом строку визнаються до того, як фінансовий актив стає несплаченим у строк. Якщо перспективна інформація розумно доступна, суб'єкт господарювання не може покладатися тільки на інформацію про несплату в строк, коли визначає, чи значно збільшився кредитний ризик з часу первісного визнання; потрібно також розглядати перспективну інформацію.
- » Проте, якщо інформація, яка є більш перспективною порівняно з інформацією про прострочений статус, недоступна, існує спростовне припущення, що кредитний ризик з часу первісного визнання значно збільшився не пізніше прострочення контрактних платежів більше 30 днів.

30-денне спростовне припущення

- » Це припущення можна спростувати, якщо існує достовірне та обґрунтоване свідчення того, що незалежно від простроченого статусу, не було значного збільшення кредитного ризику: наприклад, якщо несплата є адміністративним недоглядом, а не наслідком фінансової труднощі позичальника.
- » Ще один приклад - управлінський персонал має доступ до історичного (минулого) свідчення, яке показує, що не існує кореляції між значними збільшеннями ризику виникнення дефолту та фінансовими активами, за якими платіж прострочений більше 30 днів, але це свідчення ідентифікує такої кореляції, коли платежі прострочені більше 60 днів.

Рівні інструмента/ портфеля

- » Модель можна застосовувати на рівні індивідуального інструмента або на рівні портфелю. Проте деякі чинники або показники не можна ідентифікувати на рівні інструмента. У таких випадках чинники або показники слід оцінювати на рівні портфелю. Управлінський персонал не може уникнути обчислення ECL протягом строку шляхом розгляду оцінки тільки на рівні індивідуального активу, якщо інформація, доступна на рівні портфелю, свідчить, що відбулося збільшення кредитного ризику за інструментами, включеними до портфелю.
- » Залежно від характеру фінансового інструмента та інформації про кредитний ризик, доступної стосовно певних груп фінансових інструментів, управлінський персонал може бути не в змозі ідентифікувати значні зміни кредитного ризику щодо індивідуальних фінансових інструментів до того, як фінансовий інструмент стає простроченим. Це може бути у випадку фінансових інструментів, таких як позики фізичним особам, про які існує мало або немає оновленої інформації про кредитний ризик, яку, як правило отримують і контролюють на основі індивідуального інструмента, поки клієнт не порушить контрактні умови.

Рівні інструмента/портфеля

- » Якщо зміни кредитного ризику не фіксуються для індивідуальних фінансових інструментів, поки вони не стануть простроченими, забезпечення на покриття збитків, яке базується тільки на інформації про кредити на рівні індивідуального фінансового інструмента, не буде точно відображати зміни кредитного ризику з часу первісного визнання.
- » За деяких обставин управлінський персонал не має достовірної та обґрунтованої інформації, яка доступна без надмірних витрат або зусиль, для оцінки ECL протягом строку на основі індивідуального інструмента.
- » У такому випадку, ECL протягом строку слід визнавати на груповій основі, яка враховує повну інформацію про кредитний ризик.

Рівні інструмента/портфеля

- » Така повна інформація про кредитний ризик має містити не тільки інформацію про прострочування, але також всю доречну кредитну інформацію, включаючи перспективну макроекономічну інформацію, щоб апроксимувати результат визнання ECL протягом строку, якщо відбулося значне збільшення кредитного ризику з часу первісного визнання на рівні індивідуального інструмента.
- » Управлінський персонал може об'єднувати в групи фінансові інструменти на основі спільних характеристик кредитного ризику з метою полегшення аналізу, який призначений для того, щоб дати можливість своєчасно ідентифікувати значні збільшення кредитного ризику. Суб'єкт господарювання не має «заплутувати» цю інформацію, об'єднуючи в групи фінансові інструменти з різним ризиком.

Рівні інструмента/портфеля

- » Приклади спільних характеристик кредитного ризику можуть включати в себе, але не обмежуватися наведеним нижче:
 - » тип інструмента;
 - » рейтинги кредитного ризику;
 - » тип застави;
 - » дата організації позики;
 - » строк, що залишився до погашення;
 - » галузь;
 - » географічне місцезрештування позичальника;
 - » вартість застави відносно зобов'язання, якщо вона впливає на ймовірність виникнення дефолту (наприклад, позики без права регресу в деяких юрисдикціях або коефіцієнти «сума позики/вартість забезпечення»).

Оцінка ECL

» ECL – це ймовірно-зважена попередня оцінка кредитних збитків. Кредитний збиток є різницею між грошовими потоками, які підлягають сплаті суб'єкту господарювання відповідно до контракту, та грошовими потоками, які суб'єкт господарювання очікує отримати, дисконтованими за первісною ефективною ставкою відсотка. Оскільки ECL враховує суму та визначення часу платежів, кредитний збиток виникає, навіть якщо суб'єкт господарювання очікує, що йому сплатять у повному обсязі, але пізніше строку сплати за контрактом.

Теперішня вартість
контрактних грошових
потоків

Теперішня вартість грошових
потоків, які суб'єкт
господарювання очікує отримати

- » Стосовно зобов'язань за позиною, максимальний період, протягом якого слід оцінювати ECL – це **максимальний контрактний строк, протягом якого суб'єкт господарювання доступний кредитному ризику**.
- » Деякі фінансові інструменти містять компонент позики та компонент невиконаних зобов'язань, наприклад відновлювані кредитні лінії. У таких випадках контрактні можливості вимагати погашення і скасування невиконаних зобов'язань необов'язково обмежують експозицію ризику кредитних збитків за межами контрактного строку. Для таких фінансових інструментів управлінському персоналу слід оцінювати ECL протягом того періоду, в якому суб'єкт господарювання доступний кредитному ризику та ECL не зменшуються заходами з управління кредитним ризиком, навіть якщо цей період виходить за межі максимального контрактного строку.

Оцінка ECL

- » Вартість грошей в часі слід враховувати під час обчислення ECL (незалежно від того, чи це ECL протягом 12 місяців або протягом усього строку). Управлінському персоналу слід дисконтувати грошові потоки, які він очікує отримати за ефективною ставкою відсотка, визначеною при первісному визнанні, або їх приблизне значення для обчислення ECL. Якщо ставка відсотка за фінансовим інструментом є змінною, ECL слід дисконтувати із застосуванням **поточної** ефективної ставки відсотка.
- » При обчисленні ECL за фінансовими активами, класифікованими в категорію за справедливою вартістю з відображенням результату переоцінки в іншому сукупному доході (FVOCI), зміни в забезпеченні ECL впливатимуть на прибуток або збиток (P&L). Згідно з цією моделлю, витрати на зменшення корисності в P&L завжди відбуватимуться раніше, ніж порівняно з поточним керівництвом у МСБО 39; це нічим не відрізняється для фінансових активів, класифікованих в категорію FVOCI.

- » Цей Стандарт установлює, що управлінському персоналу слід оцінювати очікувані кредитні збитки протягом усього строку фінансового інструмента, що залишається, в спосіб, який відображає:
 - » **неупереджену та ймовірно-зважену суму, яка визначається шляхом оцінювання діапазону можливих результатів;**
 - » вартість грошей в часі;
 - » достовірну та обґрунтовану інформацію про минулі події, поточні умови, а також достовірні та обґрунтовані прогнози майбутніх подій та економічні умови на звітну дату.

Оцінка ECL

- » Попередньо оцінюючи ECL, управлінському персоналу слід розглядати інформацію, яка є розумно доступною, включаючи інформацію про минулі події, поточні умови, достовірні та обґрунтовані прогнози майбутніх подій та економічні умови. **Ступінь судження, потрібного для попередніх оцінок, залежить від доступності детальної інформації.**
- » Тою мірою, якою збільшується горизонт прогнозування, зменшується доступність детальної інформації, і збільшується ступінь судження щодо попередньої оцінки ECL. Попередня оцінка ECL не вимагає докладної попередньої оцінки для періодів, які є віддаленими в майбутньому – для таких періодів управлінський персонал може екстраполювати прогнози на основі доступної детальної інформації.

Застава

- » Для оцінювання ECL, попередня оцінка очікуваної нестачі грошових коштів має відобразити грошові потоки, очікувані від застави та інших посилень кредиту, які є частиною контрактних умов і не визнаються окремо суб'єктом господарювання.
- » Попередня оцінка очікуваної нестачі грошових коштів за забезпеченим заставою фінансовим інструментом відображає суму та визначення часу грошових потоків, які очікуються від позбавлення права викупу на заставу мінус витрати на отримання та продаж застави. Це не залежить від ймовірності позбавлення права викупу (тобто попередня оцінка очікуваних грошових потоків урахує ймовірність позбавлення права викупу та грошові потоки, які будуть результатом цього). Отже, слід включати до такого аналізу будь-які грошові потоки, що очікуються від реалізації застави за межами контрактного строку погашення. Будь-яка застава, отримана внаслідок позбавлення права викупу, не визнається активом, який відокремлений від забезпеченого заставою фінансового інструмента, якщо вона не відповідає належним критеріям визнання активу.

- »МСФЗ 9 концептуально менш складний, ніж МСБО 39.
 - » Одна модель зменшення корисності та менше категорій.
- » Зменшення корисності у МСФЗ 9 відповідає створенню забезпечень на покриття збитків за позиками в документі Базель III та «Регулюванні вимог до капіталу» (CRR).
- » Проте МСФЗ 9 ще вимагає "багатьох" суджень.
- » Між очікуваними збитками МСФЗ 9 і створенням забезпечень на покриття збитків в документі Базель III та «Регулюванні вимог до капіталу» (CRR) існують важливі відмінності.